

ארז ביטון

ארז ביטון נולד ב-1942 באלג'יריה להורים ילידי מרוקו, ועלה לישראל עם משפחתו בשנת 1948. כשהיה בן 11 נפצע בפיצוץ שכתוצאה ממנו התעוור ונקטעה ידו השמאלית. בעקבות זאת למד בבית חינוך עיוורים בירושלים, ולאחר מכן המשיך ללימודי בוגר בעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית ועשה גם תואר שני בפסיכולוגיה שיקומית באוניברסיטת בר-אילן.

בעבר עסק ביטון בעיתונות במשך מספר שנים. בין השאר, כתב טור שבועי בעיתון "מעריב" בנושאים חברתיים וציבוריים. כיום (2011) הוא ידוע בעיקר כמשורר, כסופר וכעורך כתב עת ספרותי. ביטון משמש גם כיו"ר המרכז הים תיכוני לתרבות, כיו"ר אגודת הסופרים וכחבר מועצה בארגון נפגעי פעולות איבה.

ביטון הדליק משואה בהר הרצל ביום העצמאות ה-40 למדינת ישראל.

נשוי לרחל ואב לבן ובת.

התעוור, להתעוור to become
blind

נקטעה, להיקטע to be
amputated

שיקום rehabilitation

יו"ר – יושב ראש

ארגון נפגעי פעולות איבה –
ארגון נפגעי פעולות טרור

משואה beacon

שיר זוהרה אלפסיה / ארז ביטון

זוהרה אלפסיה
זמרת הסצר אצל מחמד החמישי ברבת במרוק
אומרים עליה שכאשר שרה

לחמו חילים בסכינים
לפלס דרך בהמון
להגיע אל שולי שמלתה
לנשק את קצות אצבעותיה
לשים כסף ריאל לאות תודה
זוהרה אלפסיה.

היום נתן למצא אותה
באשקלון, בעתיקות ג', ליד לשכת הסעד
ריח שירים של קפסאות סרדינים על שלחן מתנודד בן שלש רגליים
שטיחי מלך מרהיבים, מרבבים על מטת סוכנות
והיא בחלוק בקר דהוי
שעות במראה
בצבעי אפור זולים
וכשהיא אומרת:
מחמד החמישי אישון עינינו
אינך מבין ברגע הראשון.
לזוהרה אלפסיה קול צרוד
לב צלול ועינים שבעות אהבה
זוהרה אלפסיה.

to pave the way לפלס
fringes of her dress שולי שמלתה
welfare office לשכת הסעד
leftovers שיירים
to sway מתנודד
spectacular מרהיב
stained מרובב
very simple bed מיטת סוכנות
morning robe חלוק בוקר
faded דהוי
a mirror מראה
make up איפור
pupil of my eyes אישון עיני
hoarse צרוד
clear צלול
full, not hungry שבע, לא רעב

מנחה מרוקאית, עקד, 1976

זוהרה אלפסיה היתה זמרת החצר של מלך מרוקו מוחמד החמישי. בגיל 55 היא עלתה לארץ, ותרמה את מתנות המלך למוזיאון ישראל. היא חיה בשכונת עוני באשקלון ונפטרה בשנת 1987. היא סיימה את חייה באנונימיות.

<https://www.youtube.com/watch?v=puEayUoXSdA>

זהו קישור לזוהרה אלפסיה שרה...

<https://www.youtube.com/watch?v=FqbJGs-yxms>

זהו קישור לארז ביטון מקריא את השיר.

"הזמרת של מלך מרוקו" הובאה למנוחות באשקלון

מאת מנחם עמר ואלי בוחדנה

"הזמרת של מלך מרוקו", זוהרה אלפסיה, נפטרה בגיל 87 והובאה אתמול למנוחות בבית העלמין באר שקלון. מבין רבבות מעריציה במרוקו, אלג'יריה וישראל הגיעו לבית העלמין רק קטן, בהם הזמר של מה בן, המפורסם ארז ביטון והראש עיריית אשקלון, בני וקנין.

כבר בהיותה בת חמש וזמרה זוהרה אלפסיה פיוטים בבת ירחבנסת בעיר פס. במשך השנים הפכה לזמרת המפורסמת ביותר במרוקו ובאלג'יריה והיתה נערצת על המוסלמים והיהודים גם יחד. באחת מהופעותיה גילה אותה המלך מוחמד החמישי, החליט להוסיפה לארמונו והיא הפכה ל"זמרת החצר" שלו, במשך עשרות שנים. "היו לי יותר מיהוסים טובים עם המלך", סיפרה לפני חודשים אחרים למעריב. "בזכותי, הרבה יהודים וכו' לדלת פתוחה לתצר המלך".

ב־1962, בהיותה בת 55, התליטה זוהרה אלפסיה לזמרת על התזמילה והקטור, ועלתה לישראל. את המתן נות הרבות שקיבלה מהמלך תרמה למוזיאון ישראל, ולמעשה נותרה בחוסר כל. היא התגוררה בדירה צנועה בשכונת מצוקה באשקלון ולפני שנים אחרות עברה להתגורר בבית אבות.

"כשעליתי לישראל נתנו לי לגור בדירה עלובה", סיפרה אלפסיה באותו ראיון. "מבלתי מברירות, אף אחד לא ביקר אותי. מדי בוקר הדלקתי נרות לעילוי נשמתם של צדיקים וכבית. ואחרי יודע למה בכיתי לא מחדתי למוות, ידעתי שיום אחד אני אמות. אבל פחדתי שאחרי מותי ישבחו מי היתה זוהרה אלפסיה".

זוהרה אלפסיה ד"ל. היתה נערצת על מוסלמים ויהודים גם יחד

שיר קניה בדיזינגוף / ארז ביטון

דיזינגוף – רחוב קניות מפורסם בתל אביב. יש בו מסעדות רבות ובתי קפה.
רוול – בית קפה ברחוב דיזינגוף שפעם ישבו בו כל "היפים והיפות".

להכות שורש to be deeply rooted

לשלוף to pull out (a gun)

מעודכן updated

בלתי non....

חדיר penetrable

אפלולית darkness

לארוז to pack

חפצים objects

פרוורים suburbs

קניתי חנות בדיזינגוף

כדי להכות שורש

כדי לקנות שורש

כדי למצוא מקום ברול

אבל

האנשים ברול

אני שואל את עצמי

מי הם האנשים ברול

מה יש באנשים ברול

מה הולך באנשים ברול

אני לא פונה לאנשים ברול

כשהאנשים ברול פונים אלי

אני שולף את השפה

מלים נקיות,

כן אדוני,

בבקשה אדוני.

עברית מעודכנת מאוד,

והבתים העומדים כאן עלי

גבוהים כאן עלי,

והפתחים הפתוחים כאן

בלתי חדירים לי כאן.

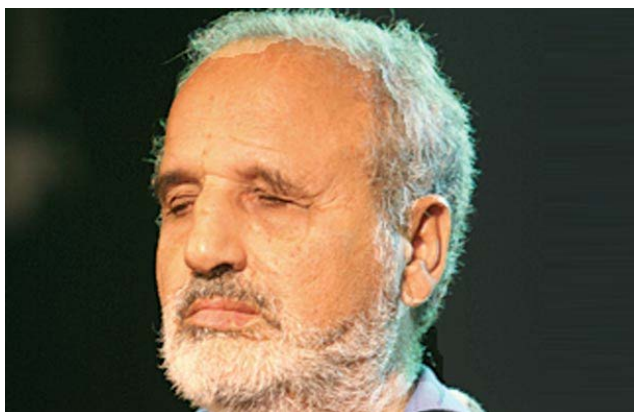
בשעה אפלולית

בחנות בדיזינגוף

אני ארוז חפצים

לחזור לפרוורים

ולעברית האחרת.

אָמִי – ארץ ביטון

לאָמִי
 לאַ חֵי לֵה הַיְלָדִים
 לאָמִי.
 הָרֶאשׁוֹן,
 לאַ חֵי לֵה הָרֶאשׁוֹן
 שְׁקָרְאוּ לוֹ דָּוִד
 עַל שֵׁם אָבִיהָ.
 הַשֵּׁנִי,
 לאַ חֵי לֵה הַשֵּׁנִי
 שְׁקָרְאוּ לוֹ מֵאִיר
 עַל שֵׁם
 רַבִּי מֵאִיר בְּעַל הַגֶּס
 וְלֹא הָיָה לוֹ גֶּס
 לַחַיּוֹת.

 וְהַשְּׁלִישִׁי הָיִיתִי אֲנִי
 שְׁקָרְאוּ לִי יַעֲשֵׂשׁ
 שְׂזָה חַיִּים
 וְחַיִּיתִי לֵה,
 אֲבֵל
 אִיזָה חַיִּים חַיִּיתִי לָהּ
 אָמִי

1. סוסים חבושי עיניים

בכל איש עור
נטוע סוס דוהר
המבקש לשעט
למרחקים

4. להיות אורג

בבית חנוך עורים בירושלים
היה אדון צבי המנהל
מציג אותי
בפני האורחים של המוסד
ואומר
הילד הזה קשיגדל
נתקין לו
רצועה אחת
על כתף שמאל
ורצועה אחת
על כתף ימין
ונעשה אותו
אורג
ויהיה עושה שטיחים
למלכים
ולנסיכים.
אורג לא נהייתי
אבל לפעמים
ברגעים של חסד
שירי נעשים
מרבדים קטנים
לכל אורג
ולכל דקפין

משפחות בבית חינוך עיוורים בירושלים – ארז ביטון

ואנחנו ילדים בבית חנוך עורים בירושלים,

תופסים שבעה ילדים בילד אחד

ואומרים לו

תהיה אתה אבינו

ואומרים לה

תהיי את אמנו,

ונתקלים גוף ילד בגוף ילד

לאסוף חם

במראית עין של התקלות.

ועושים משפחות משפחות

וקוראים לילד אחד: אבא שלום

ולילדה אחת אמא שושנה,

ולילדה אחת הייתי קורא אחותי רחל

ולילד אחד אחי יוסי

כך היינו עושים משפחות כאלו

ואנחנו ילדים בבית חנוך עורים בירושלים.

זכה ארז ביטון – יוסף שיטריט 2015

זכה ארז ביטון ושירו הפואב היה לקולו של דור

לקולם של נאָלמים על כָּרְחֵם

שחלמו על תקון העולם ותקון עולמם

וחלומם בגד בם

ששבו להתערות בביתם ונאלצו להתנער משמלתם

זכה ארז ביטון ושירו המתרפק היה לקולה של תרבות

לקולה של קהלה שהתרסקה על חלומה הבוער

ששמרה את עצמה ליום המסעיר הסוער

וקבלה על גלות ומרורים עד בוא הגואל

שקדשה את זמנה וידעה להבדיל בין עקר לטפל

זכה ארז ביטון ושירו החומל היה לקולה של אם

לקולה של אשה שנשאה בגאון את צו ההולדה

שהאכילה ברעב ופטמה ברוחה

שהניקה בערגה וגדלה בדאגה

שהשתיקה את סבלה ואף לבעלה יכלה

זכה ארז ביטון ושירו הרועם היה לקולם של רדומים

שנעורו מתרדמתם וקמו לטלטלה

ששכחו את הורתם והתענגו על תמנתם

שקראו את שירת ערויתם והתבישו בבשתם

שפרסו מחדש את לחמם וחשפו את טעמם

זכה ארז ביטון ושירו המפייס היה לקולה של עדה

שגלתה את חסנה הרפה ואת יפיה הדוהה

שחדשה את שירתה הנושנה האיתנה

וידעה לעשותה משאב של ענג וגאון

שבוראה את עצמה ומצפה למשימה

זכה ארז ביטון ונגונו המהדהד

כבש אֶזֶן וְלֵב הרטיט נפשות

וסמן מסלות לפיוס לפיוט ולרון ועלץ

אני המזרחית / עדי קיסר 2013 (קטעים מהשיר)

(קישור לעדי קיסר מקריאה את השיר) <https://www.youtube.com/watch?v=2ASGYf6FUTs>

לדקלם to recite

לערבב to mix

אד, אדים steam
מרעיל poisoning

אני המזרחית
שאתם לא מכירים
אני המזרחית
שאתם לא מכירים
שידעת לדקלם
את כל השירים
של זהר ארגוב
וקוראת אלבר קאמי
ובולגקוב
מערבבת הכל לאט לאט
על אש קטנה
חלב ובשר
שחר ולבן
האדים מרעילים
את השמים כחל לבן
שלכם.

מה תעשו לי?

אני נושמת בעברית

קונה באנגלית

אוהבת בערבית

פָּכָרָה על הסורכ

מתכנית במזרחית

The revolution will not be televised

The revolution will not be televised

כי בטלויזיה יש רק פרסומות

של כל מיני בלונדיניות

אולי בגלל זה קראו לי בבית ספר

כושית בהפסקות

אני באמצע

לא לקאן ולא לקאן

אם הייתי צריכה לבחר

הייתי בוחרת

אפרו תימן.

מה תעשו לי?

להתבכין to whine

ועדת קבלה admission
committee

ראיון עבודה work interview

שדה תעופה airport

מאשים, להאשים to accuse
שארית leftover

אל תגיד לי איך להיות מזרחית

גם אם קראת אדוארד סעיד

כי אני המזרחית

שלא מפחדת ממך

לא בועדות קבלה

לא בראיונות עבודה

ולא בשדות תעופה

למרות שאתה שואל אותי

לא מעט שאלות

בעינים מאשימות

מחפשות בי שאריות ערביות

לכמה זמן הגעת

וכמה כסף יש לך

לא באת לקאן לעבד, נכון?

לא באת לקאן לעבד, נכון?

מה תעשה לי?

אני לא יודעת להקריא שירה

הלכתי לארוע שירה

עמד שם אחד

הקריא את המלים

בטון רציני

כדי שאני אדע שהמלים שלו חשובות.

אחר-כך עלתה אחת

הקריאה את המלים

בטון נוֹגֶה

כדי שאני אדע שהמלים שלה מרגשות.

אחר-כך עלה אחד

הקריא את המלים

בטון של הצגה

כדי שאני אדע שהוא יודע

הוא יודע

להקריא שירה.

וכל מה שרציתי היה

שהם יקריאו כאלו

הם לוקחים אותי לארוחה

משפחתית אצל ההורים שלהם

ובאמצע שכלם אוכלים

ירמו את

המפה מהשלקן

ועיפו אותה קכה

באור

עם כל הכלים.

כי מה זה להקריא שירה אם לא

לפתח רגלים

לחרבן באמצע הרחוב

לצעק על מישהו שעוקף אותך בתור

להעמיד סירים על הגז ולשרף את האכל

לצוד רגעים קטנים של אשר

ולהוציא אותם להורג בכפר העיר

לצלצל למספר אקראי

לשאל: יוצא לכם מים מהבד?

כן

מה חשבתם, שיצא לכם קולה?

ולנתק

להשתין לתוך העציץ שלך

לחייך חיוך ענק כשאין לך שנים

לבקש ממישהו לפרש את היד על שלך

להניף את הסכין

ולנעץ במהירות בין כל האצבעות

אחת שתיים שלוש

להזמין אנשים הביתה לקפה

לשים להם מלח בקפה

להגיד נגמר לי הסלב

להגיד להם

תעופו מהבית שלי

אני לא מכיר אתכם.

גשר צר מאוד

למדו אותי שמעשים רעים

קורים בחדרי חדרים

בפנות חשוכות

בסמטאות בלילה

בבהילות

במהירות

בהסתר פנים

בשקט

בלחישות

כי לא רצו שאדע

שאת הדברים הכי אכזריים

עושים

בזילונות פתוחים

באור יום

ברחובות

לעיני כל

בפנים גלויות ומחזקות

מעל מיקרופונים

למדו אותי שמעשים רעים קורים בחדרי חדרים

למדתי שהעולם הוא חדר אחד

גדול

שחור על גבי שחור / עדי קיסר

במבטא כבד אהבה אותי סבתא שלי
ודברה אלי דבורים תימניים
שאף פעם לא הבנתי,
ובתור ילדה
אני זוכרת
אין פסדתי להשאר אתה לבד
מחשש שלא אבין את הלשון בפיה
שהמשיכה לנגן אלי בחיון,
ואני לא הבנתי
מלה אחת שאמרה
והצלילים נשמעו רחוקים רחוקים
גם כשדברה אלי קרוב.
ופעם אחת
אני זוכרת,
קנתה לי פרילי אננס
ואחרי שזקבתי באגודל
את עטיפת האלומיניום הדקה
ושתיתי הכל,
רציתי לומר תודה
אבל לא ידעתי
באיזו שפה צריך
ווצאתי לגנה הגדולה
קטפתי פרח

וְהִגַּשְׁתִּי לָהּ אוֹתוֹ,
מִבֵּישֶׁת
אֲנִי זֹכֶרֶת
כִּמָּה מְבוֹכָה עָמְדָה בִּינִי
שֶׁל דָּם אֶחָד
וְשִׁתִּי לְשׁוֹנוֹת אֱלֻמוֹת
וְהִיא שֹׁטְפָה אֶת גְּבִיעַ הַפְּרִילִי
בְּשִׁתִּיקָה
מִלְּאָה בּוֹ מִיָּם
וְהִנִּיחָה בּוֹ אֶת הַפֶּרֶחַ שֶׁנִּתְּתִי לָהּ.

אִף פֶּעַם לֹא הִבֵּנִתִּי
מִלֵּה מִמָּה שֶׁאֶמְרָה
סִבֵּתָא שְׁלִי,
אֲבָל אֶת הַיָּדִים שֶׁלָּהּ הִבֵּנִתִּי
אֶת הַבָּשָׁר שֶׁלָּהּ הִבֵּנִתִּי
לְמִרוֹת שֶׁאִף פֶּעַם
לֹא הִבִּינָה בְּאַמָּת
אֶת הַמְּלִים שֶׁאֶמְרֵתִי
וְרַק אֶהְבָּה אֶת הַגּוֹף הַקָּטָן שְׁלִי
שֶׁל הַבֵּת שֶׁל הַבֵּת שְׁלָהּ.

וּלְפָעַמִּים הַלֵּב מְבַקֵּשׁ לַעֲצֹמוֹ
דְּבָרִים מוֹזְרִים
כְּמוֹ לִלְמַד תִּימְנִית
וְלַחֲזֹר לִקְבֹּר שְׁלֵה
לְהַצְמִיד שְׁפָתַיִם לְתוֹךְ הָאֲדָמָה
וְלַצֹּעֵק פְּנִימָה
אֶת כָּל מָה שֶׁהִיא לִילְדָה הִיא לֹאמֵר
וּבַעֲקֶר לְהַזְהִיר אוֹתָהּ
מִהַפְּרֹחַ שֶׁהִבֵּאתִי לָהּ
פֶּרֶחַ מְלֹא בְּנִמְלִים.

רוני סומק

פוטו רצח

אז מה אם באתי לכאן מהמקום שפעם עבר בו גורענו.
אבי לא דבר מעולם על הפרת והחדקל או על השירים
שעברו בגדיו השוחות, אבל בתמונות חזקתו חרי חזק
ופרחי הגלדילה שקצינים בריטים שתלו למזכרת בחצר ביתם.
בגיל 3, בחולות בת-ים, חלפין העולם מהפכים שדי
חנשים תרוצות נוספו ברוח,
ברגוריון נאם בכל בחירות
ומורים שכליה במגפעת לבנה חסר בחירות על לוח המודעות
בחזית הסולנוע.
אולי בגלל זה אהבתי את מרילין מונרו שעה שנגעתי
באמריקאית אחת שבאה לעבר עוד סוף בדבר הירק.
דברתי אנגלית מגמגמת מול סוכי רמת חשורו ושרשרת תזזב
שנגדחה את צנארה עוד ברחובות ניו יורק.
משברי המלים נרשמה חודצה באשמה,
משברי המלים נבראו רגליה של שי והשקלות הקצרות
התלויות ברחוב שלמה המלך בשלטי פרסמת על
אטליו חגוף.

חלב אריות

סבי נולד בארצות העראק
ועל תויות חקבוקים צירו אריות מסרשי רעמה
בפזון של כבשה.
"זח מלך החיות," היתה אצבעו רועדת
ובשפמו חדק סרסטה חרום את סוי הארד
וסוי הרחב של הוינגל שחלמתי עליו.
מזל שתעיתי בדרך,
אחרת נים דניאלס יכול היה להיות אבי
וגיין היתה מגנענת את צריסת מטוניק בגרזני.

ורק בבקבוקים חריקים שרציתי לזרק לים
טמנתי לזכרו פתק
שכור מאתכה.

גורענו לארז

סבתא שלי אסרה להשאיר ארז בצלחת.
במקום לספר על הרעב בחזיו ועל הילדים
נפוחי הקטן, שהיו פוערים פה על כל גרגר,
היא נרדה בתריקות מזלג את כל השאריות
למרכז הצלחת ובעינים כמעט דומעות
ספרה איד יעלה הארז חלא אכול
לחתלונ אצל האלחים.
עכשו היא מתה ואני מדמין את שמחת המפגש
בין שניה התותבות לשומרי חרוב המתהפכת בשער
גורענו של הארז.
הם יפרשו, מתחת לרגליה, שטיח ארז אדם
ושמש ארז צהב תפה על
לבו גופו של יפהפיות חנו.
סבתא שלי תמרח שמן זית על עורו ותחליק
אחת אחת לסירים חסוסמיים במטבחו של אלחים.
סבתא, מתחשק לי לומר לה, ארז הוא צדף שהתכנן
ואת נקלטת כמוהו
מים חיי.